

*Рябчинська О. П.,
доктор юридичних наук, доцент
Класичного приватного університету*

ДОДАТКОВІ ПІДСТАВИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Анотація. Стаття присвячена аналізу додаткових підстав кримінально-правової кваліфікації. Розглянуто підходи науковців щодо виділення певних правових явищ в якості додаткових підстав та їх значення для процесу кваліфікації.

Ключові слова: кримінально-правова кваліфікація, додаткові підстави, акти офіційного тлумачення Конституції України та кримінального закону, нормативні акти інших галузей права, судова практика, судовий прецедент, доктрина кримінального права

Постановка проблеми. Серед науковців доволі тривалий час відбувається дискусія з приводу визначення підстав кримінально-правової кваліфікації (кваліфікації злочинів). Одні автори пропонують уважати такою підставою склад злочину (М. І. Горелік, В. Н. Кудрявцев, В. В. Кузнецов, А. В. Савченко, С. А. Тарарухин, П. Л. Фріс), інші – статті Загальної та Особливої частини КК (В. О. Навроцький) або кримінально-правову норму чи кримінальний закон (А. В. Наумов). При визначенні складу злочину як юридичної підстави кваліфікації автори зазначають, що він відповідно «описаний в законі», «передбачений кримінально-правовою нормою» [1; 2], «передбачений відповідною статтею КК» або навіть «передбачений відповідною статтею Особливої частини КК» [3]. Наведене наочно демонструє існування різних підходів щодо визначення юридичної (нормативної) підстави кваліфікації. Цілком зрозуміло, що науковці в будь-якому разі визнають основною нормативною підставою кваліфікації приписи Кримінального кодексу України як джерела кримінального права.

В кримінально-правовій літературі наголошується на значенні для процесу кваліфікації і додаткових підстав, які у ряді випадків є обов'язковим, оскільки без них неможливо з'ясувати зміст основної підстави – статей КК. Додаткові підстави кримінально-правової кваліфікації мають наступні ознаки: 1) можуть застосовуватися тільки разом з основною юридичною підставою кваліфікації; 2) не відіграють самостійної ролі у кваліфікації, оскільки їх використання у відриві від основної підстави не дає можливості провести кримінально-правову оцінку скоєного; 3) потрібні лише для того, щоб встановити зміст, уточнити і деталізувати зміст положень, викладених у КК [4, с. 51].

Особливо це питання актуалізується при встановленні змісту конкретного складу злочину, що здійснюється з урахуванням бланкетної диспозиції відповідної норми Особливої частини КК України [5, с. 257], тобто, за необхідності субсидіарного застосування правових норм, з'ясування змісту оціночних понять, наявності прогалин у праві. Порівняно зі ступенем наукової розробки основної підстави кримінально-правової кваліфікації або кваліфікації злочинів, питання визначення, ролі та переліку (кола) правових явищ, які можуть виступати додатковою підставою кваліфікації, є менш розробленими.

Мета статті полягає у з'ясуванні та узагальненні сучасних підходів в доктрині кримінального права щодо виділення додаткових підстав кримінально-правової кваліфікації (кваліфікації злочинів), визначенні їх змісту й значення для відповідного процесу та співставленні з джерелами кримінального права і кримінального законодавства.

Виклад основного матеріалу. В кримінально-правовій літературі (науковій, навчальній), присвяченій науковим основам і проблемним питанням кримінально-правової кваліфікації, додаткові підстави кримінально-правової кваліфікації (кваліфікації злочинів) висвітлюються по-різному. В своїй монографії В. О. Навроцький доволі чітко визначився зі власною позицією в цьому питанні, провівши поділ підстав кримінально-правової кваліфікації на основні та додаткові. До кола останніх віднесено: а) інші кримінально-правові норми (якщо на них прямо вказує відсылна диспозиція чи коли в іншій нормі витлумачено зміст понять, які використовуються в «основній» нормі); б) нормативні акти інших галузей права (за наявності бланкетних норм кримінального закону чи в разі субсидіарного застосування правових норм тоді, коли прямих відсилок у нормі Особливої частини КК немає, але їх використання впливає зі змісту відповідних норм); в) норми суспільної моралі, звичаї, правові принципи, загальні уявлення про право (при з'ясуванні змісту оціночних понять, які використовуються в кримінально-правових нормах); г) акти офіційного тлумачення Конституції України та кримінального закону (рішення Конституційного Суду України та постанови ПВСУ), які дозволяють запровадити однакове в межах держави розуміння правових норм, усунути виявлені у них незрозумілості; д) прецеденти [4]. Така позиція підтримана й іншими науковцями [6, с. 43]. Автори одного з навчальних посібників з кваліфікації злочинів, виданих останніми роками, чітко не ділять підстави кваліфікації на основні та додаткові, як у наведеній вище пропозиції, наголошуючи на вагомості складу злочину як законодавчої моделі кваліфікації, розкривають значення в цьому процесі й юридичної практики, прецеденту і доктрини кримінального права [7, с. 24-25, 45-54]. Припускаємо, що вказані явища розцінюються в якості додаткових підстав кваліфікації злочину (кримінально-правової кваліфікації).

З огляду на те, що кримінально-правова кваліфікація є етапом застосування кримінального закону і її основна підстава безпосередньо походить з джерела закону про кримінальну відповідальність (єдине на сьогодні таке джерело – КК України), її додаткові підстави доцільно розглядати в аспекті співвідношення з джерелами кримінального права. Розглянемо це питання детальніше і з'ясуємо чи всі джерела кримінального права визнаються підставами кримінально-правової кваліфікації, чи може бути певне правове явище, яке визнається підставою кваліфікації, не бути джерелом кримінального права.

Наразі в теорії кримінального права, як і в інших галузевих науках, визначення поняття та кола джерел права за-

лишається дискусійним. Учені наполягають на необхідності розрізняти джерела кримінального права, якими можуть бути багато писаних та неписаних правових актів, та джерела кримінального закону, яким є лише відповідний юридичний акт – КК України [8, с. 25]. Погоджуючись з цим, М. І. Хавронюк загалом до форм кримінального права (джерел) пропонує відносити усі види документів, з яких є можливість отримати інформацію про зміст норм кримінального права, а саме:

1) нормативно-правові та деякі інші, суміжні з ними, акти:

– закон про кримінальну відповідальність – основна форма кримінального права (КК України та закони, які вносять до нього зміни);

– Конституція та інші закони України, а також окремі положення підзаконних актів;

– окремі рішення КС, якими положення того чи іншого кримінального закону визнано неконституційними або конституційними;

– окремі положення чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВР;

– окремі загальновизнані принципи і норми міжнародного права (принцип верховенства права, принцип справедливості, принцип пропорційності, принцип юридичної визначеності);

2) акти застосування (правореалізаційні) та акти тлумачення (інтерпретаційні):

– окремі рішення Європейського Суду з прав людини (далі ЄСПЛ) та інших міжнародних судових установ, юрисдикція яких визнана Україною;

– судова практика національних судів, у т. ч. рішення КС щодо офіційного тлумачення Конституції і законів України, та акти судового тлумачення судів загальної юрисдикції;

– кримінально-правова доктрина [9, с. 75-76].

Безпосередньо до джерел Особливої частини кримінального права відносять: 1) нормативні юридичні акти, які закріплюють юридично-офіційне буття її норм (нормативних приписів), а також ті нормативні юридичні акти, якими зазначені норми створюються, змінюються чи скасовуються; 2) Кримінальний кодекс України як основне джерело кримінального права; 3) Конституцію України, чинні для України міжнародні договори, закони України; Рішення Конституційного Суду України, чинні постанови Верховної Ради України як акти автентичного тлумачення окремих положень кримінальних законів [10, с. 16-17]. Не визнаються джерелами кримінального права за своєю юридичною природою інші нормативно-правові акти (нормативно-правові акти інших галузей права); вироки, ухвали і постанови судів, а також роз'яснення Пленуму Верховного Суду України [11, с. 176].

Безпосередньо в аспекті правозастосування джерелами кримінального права П. П. Андрушко пропонує визнавати нормативні приписи та правові позиції (правозастосовні орієнтири) – судові прецеденти імперативного характеру, що містяться у документах (актах) правового (юридичного) ха-

рактеру, які підлягають обов'язковому застосуванню (повинні обов'язково використовуватись) при застосуванні кримінального закону і на які має бути безпосередньо посилання або у формулі кваліфікації та формулюванні обвинувачення, або у мотивувальній частині вироку та іншому процесуальному акті (ухвалі, постанові суду, постанові органу досудового слідства (слідчого), постанові прокурора) для обґрунтування кримінально-правової кваліфікації дій підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, призначення покарання, застосування інших заходів кримінально-правового характеру, а також заходів кримінально-процесуального характеру у вигляді фактичного обмеження прав і свобод зазначених осіб [13, с. 21].

Аналіз положень Кримінального процесуального кодексу України на предмет вимог щодо змісту відповідних процесуальних документів¹ засвідчив, що чітко регламентовано є вимога посилатися в цих документах на статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, а не на будь-які інші нормативно-правові акти. ПВСУ в ряді своїх постанов чітко вказує на необхідність (обов'язковість) звернення при розгляді окремих категорій кримінальних справ (кримінальних проваджень) до змісту інших нормативно-правових актів². Оскільки багато статей Особливої частини КК містить бланкетні диспозиції, судам під час розгляду відповідних справ необхідно враховувати специфіку злочинів певних категорій і ретельно з'ясувати, які законодавчі акти регулюють відповідні відносини, і залежно від цього вирішувати питання про наявність в діях особи певних порушень. В окремих випадках з метою забезпечення однакового і правильного застосування судами законодавства вища судова інстанція вимагає при формулюванні обвинувачення посилатися на відповідні статті нормативно-правових актів безпосередньо у вироку³ [14, с. 242-250]. За такої трактовки окремі учені роблять висновок, що «з позиції ВСУ, нормативно-правові акти, положення (правові позиції) яких мають використовуватись для підтвердження чи спростування обвинувачення при постановленні вироку, є джерелами права» [15, с. 74].

З приводу визнання джерелом кримінального права актів офіційного тлумачення окремих положень КК думки науковців розділися. Одні не вважають їх такими, оскільки незважаючи на загальну обов'язковість, приймаються з метою точного визначення змісту закону про кримінальну відповідальність, а також правильного і єдиного його застосування до правових ситуацій, що виникають [16].

Відмінним від кримінального закону, але все ж таки джерелом кримінального права визнають рішення КСУ про неконституційність певної норми закону О. Дудоров та А. Данилевський в силу того, що воно є самодостатнім, остаточним, загальнообов'язковим та не потребує підтверджен-

¹ При вирішенні питання про розмір наркотичних засобів або психотропних речовин слід керуватися Таблицями невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які перебували у незаконному обігу, а при вирішенні питання про те, чи були ці засоби й речовини особливо небезпечними, - Переліком наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів (Див. Постанова ПВСУ «Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил» № 8 від 03.06.05 зі змінами, внесеними згідно з Постановою Верховного Суду № 8 від 30.05.2008 р.).

² Так, для встановлення в діяні складу злочину диспозиції статей 271-275 КК відсилають до законодавчих актів про охорону праці, спеціальних правил, які регулюють безпеку праці, суди, формулюючи визнане доведеним обвинувачення у справах цієї категорії, мають посилатись у вироку на відповідні статті Закону «Про охорону праці», статті (параграфи) законодавчих та інших нормативних актів, які порушено, і розкривати суть допущених порушень. У справах про злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту рекомендує при розгляді справ про злочини, відповідальність за які встановлено статтями 286-288, 415 КК ретельно з'ясувати та зазначити у вироках, у чому саме полягали названі у статтях порушення, норми яких правил, інструкцій, інших нормативно-правових актів не додержано.

¹ Так, згідно з ст. 277 та ст. 291 КПК зміст письмового повідомлення про підозру та обвинувальний акт має містити серед іншого і правову кваліфікацію кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність. Згідно з ч. 2 ст. 374 КПК у вступній частині вироку має бути зазначений зокрема і закон України про кримінальну відповідальність, що передбачає кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачується особа; згідно з ч. 3 цієї статті у мотивувальній частині вироку зазначаються статті (частини статті) закону про кримінальну відповідальність, що передбачає кримінальне правопорушення, винним у вчиненні якого визнається обвинувачений; згідно з ч. 4 цієї статті у резолютивній частині вироку у разі визнання особи винною зазначаються відповідні статті (частини статті) закону про кримінальну відповідальність.

ня з боку законодавчого органу [15, с. 75]. П. П. Андрушко, розвиваючи думку з цього приводу, вказує, що відповідь на питання про використання правових позицій Конституційного Суду України як джерела кримінального права обумовлюються тим, у яких рішеннях Суду та яких частинах вони сформульовані і викладені: 1) в яких дається офіційне тлумачення Конституції та законів України; 2) в яких вирішуються питання відповідності Конституції України (конституційності) законів та інших правових актів, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 150 Конституції України [17, с. 12]. На підставі аналізу змісту резолютивної частини рішення КСУ за Законом України «Про Конституційний Суд України» учений прийшов до висновку, що правові позиції Конституційного Суду України, які мають юридичну силу джерела кримінального права, можуть міститися: 1) у резолютивній частині рішення у справах щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України; 2) у мотивувальній частині рішення – у справах щодо неконституційності законів та інших нормативно-правових актів; 3) як у резолютивній, так і у мотивувальній частині рішення – у справах щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України, у яких вирішується питання щодо неконституційності відповідного закону чи окремих його положень [17, с. 13].

Вчений наполягає на необхідності розрізнення власне джерела кримінального права в їх доктринальному тлумаченні – ті акти, які використовуються при кримінально-правовій кваліфікації вчиненого діяння, а також акти, в яких викладені (містяться) правові позиції з питань застосування кримінального закону, які враховуються (можуть враховуватись) при застосуванні кримінального закону. На його думку, джерелами кримінального права мають визнаватись всі нормативно-правові акти та правові позиції Конституційного Суду України, Європейського Суду з прав людини, викладені у прийнятих ними процесуальних актах (рішеннях, ухвалах) та правові позиції Верховного Суду України, прийняті ним з підстав і в порядку, визначених ст. 400-12-400-25 КПК України⁴, на які здійснюється посилання у формулі кваліфікації чи у мотивувальній частині процесуального документа (акту) органу досудового слідства, прокурора та суду (вироку, постанові, ухвалі) для обґрунтування прийнятого ним рішення щодо кримінально-правової кваліфікації вчиненого діяння, і застосування кримінального закону у цілому [17, с. 18-19]. Натомість рішення судів з цивільних, господарських та адміністративних справ, які мають преюдиційне значення, оскільки враховуються при кримінально-правовій кваліфікації певного діяння і обумовлюють його кваліфікацію, зокрема при кваліфікації діяння як рецидиву, який впливає на кваліфікацію та правові позиції Верховного Суду України та Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, викладені в їх постановках з питань застосування кримінального законодавства (норм Загальної частини КК та окремих категорій злочинів), джерелами кримінального права не визнаються.

⁴ За КПК 1960 року.

⁵ Приміром, на сьогодні і на офіційних сайтах, і в періодичних друкованих виданнях Верховного і Вищого спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ оприлюднюються Постанови ПВСУ з тих чи інших категорій справ, узагальнення практики розгляду справ певної категорії, листи та офіційні роз'яснення із застосування кримінального закону, публікуються рішення з кримінальних справ тощо.

⁶ Детальніше див.: Навроцький В. О. Значення судової практики і роль прецеденту для кримінально-правової кваліфікації / В. О. Навроцький // Вісник Верховного Суду України. – 2000. – № 6. – С. 49-51; Навроцький В. О. Оpubлікована судова практика у кримінальних справах – джерело права / В. О. Навроцький // Кримінальне право. – 2006. – № 1.

Окремого значення набуває в процесі кримінально-правової кваліфікації судова практика загалом та така її форма, як судовий прецедент. Традиційно подібна практика розуміється як певна правова позиція з питань кримінально-правової кваліфікації (кваліфікації злочинів), яка формується впродовж біль-менш тривалого часу і відзначається стабільністю, положення, якими у типових ситуаціях керується більшість працівників правоохоронних органів та суддів⁵. До використання положень правозастосовної практики висуваються певні вимоги,⁶ а її значення оцінюються неоднозначно⁷. На думку фахівців, «незважаючи на те, що прецедент в Україні формально не відіграє ролі джерела кримінального права, фактично досвід успішного «проходження» аналогічних справ має значення орієнтиру для прийняття таких самих рішень» [8, с. 21]. Подібна позиція поділяється й іншими науковцями, які вважають, що визнання джерелом права судових прецедентів – рішень вищих спеціалізованих судів по конкретним справам, зокрема рішень Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ, а також рішень Верховного Суду України сприятиме поліпшенню якості розгляду кримінальних справ судами.

Наразі подібні пропозиції частково знайшли вирішення на нормативному рівні. Так, згідно зі ст. 445 КПК підставами для перегляду судових рішень Верховним Судом України, що набрали законної сили, є: 1) неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм закону України про кримінально відповідальність щодо подібних суспільно-небезпечних діянь (крім питань призначення покарання, звільнення від покарання та від кримінальної відповідальності), що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень; 2) встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом. Згідно зі ст. 458 КПК висновки Верховного Суду України, викладені в його ухвалах, у випадках, передбачених у частині другій статті 455 і частині другій ст. 456 цього кодексу, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності відповідну норму закону, та для всіх судів України [18]. З огляду на те, що рішення з питань застосування кримінального закону в частині кримінально-правової кваліфікації, прийняті Судовими палатами Верховного Суду України, є остаточними і перегляду не підлягають, формально запроваджена обов'язковість судових прецедентів цієї судової інстанції.

Положення з питань застосування кримінального закону, тлумачення його норм, розроблені доктриною кримінального права⁸, мають рекомендаційний характер, адже можуть як враховуватись, так і не враховуватись органами досудового слідства і судом. На положення доктрини кримінального права з окремих питань застосування кримінального закону, навіть якщо їх умовно вважати загальноприйнятими, тобто, такими, що поділяються всіма науковцями, не може бути посилання в процесуальних актах органів досудового слідства і суду в обґрунтування рішень, що ними приймаються [13, с. 21].

В окремих випадках фактичні дані, що підтверджують наявність чи відсутність у діях особи складу злочину, мо-

⁷ Як справедливо зазначають вітчизняні науковці (П. П. Андрушко, В. О. Навроцький та ін.), і надалі в Україні статус Постанов Пленуму Верховного Суду України як найпоширенішого джерела актів офіційного тлумачення права, в яких наводяться роз'яснення з питань кримінально-правової кваліфікації, не визначено.

⁸ Такі положення містяться в науково-практичних коментарях до Кримінального кодексу України, наукових монографіях, статтях, навчальних посібниках, підручниках тощо.

жуть бути встановлені висновком експерта або за допомогою актів документальної перевірки, зокрема висновків ревізій та актів перевірок (при розгляді справ, пов'язаних із ухиленням від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів). В такому разі значення висновків експертів та інших актів документальної перевірки для кримінально-правової кваліфікації полягає у тому, що останні виступають доказами події кримінального правопорушення, отже, безпосередньо стосуються фактичної, а не нормативної підстави кримінально-правової кваліфікації.

Висновки. Отже, додаткові підстави кримінально-правової кваліфікації можуть бути джерелами кримінального права або іншими правовими явищами; мати як нормативний, так і ненормативний характер; бути як писаними, так і неписаними; обов'язковими або необов'язковими (факультативними) і виконувати різну роль в процесі кваліфікації.

Запропоновано визнавати додаткові підстави, які є джерелами кримінального права, обов'язковими додатковими підставами кримінально-правової кваліфікації. Такими підставами є: 1) інші кримінально-правові норми; 2) законодавчі, відомчі чи локальні нормативно-правові акти інших галузей права (у випадку субсидіарного застосування норм); 3) акти офіційного тлумачення Конституції України та кримінального закону (правові позиції Конституційного Суду України – рішення КС) та рішення ЄСПЛ, які фактично змінюють зміст положень КК або надають їм нову офіційну та обов'язкову інтерпретацію; 4) правові позиції ВСУ, викладені у рішеннях (ухвалі), прийнятому ним з підстав і в порядку, визначених ст. 444-458 КПК України за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм кримінального закону щодо подібних суспільно-небезпечних діянь.

Відповідно ті додаткові підстави, які не визнаються джерелами кримінального права, можуть визнавати необов'язковими (факультативними) додатковими підставами кримінально-правової кваліфікації, зокрема: 1) постанови Пленуму Верховного Суду України; 2) судові практики національних судів взагалі та судові прецеденти (рішення) Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ; 3) положення доктрини кримінального права; 4) норми суспільної моралі, звичаї, правові принципи, загальні уявлення про право.

Література:

1. Корнеева А. В. Теоретические основы квалификации преступлений: [учеб. пособие] / Под ред. А. И. Рарога. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – С. 31.
2. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрист, 2006. – 304 с.
3. Гаухман Л. Д. Квалификация преступлений: закон, теория, практика. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2001. – С. 10.
4. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: [навч. посіб.]. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 704 с.
5. Дудоров О. О. Про місце бланкетної диспозиції кримінально-правової заборони у конкретизації змісту складу злочину / О. О. Дудоров // Вісник Академії адвокатури України. – К.: Видавничий центр Академії адвокатури України, 2009. – Число 1 (14). – С. 257-263.
6. Кузнецов В. В., Савченко А. В. Теорія кваліфікації злочинів: [підручник] / За заг. ред. професорів Є. М. Моїсєєва та О. М. Джужи, наук. ред. к. ю. н., доц. Вартилицька. – К.: КНТ, 2007. – 300 с.
7. Кваліфікація злочинів: [навч. посіб.] / За ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. – К.: Істина, 2010. – 430 с.
8. Українське кримінальне право. Загальна частина: [підручник] / За ред. В. О. Навроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 712 с.
9. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: [навчальний

- посібник] / За заг. ред. М. І. Хавронюка. – К.: Ваїте, 2014. – 944 с.
10. Шапченко С. Д. Поняття джерела та система Особливої частини кримінального права України. Особлива частина кримінального права як складова юридичної науки та як навчальна дисципліна // Кримінальне право України: Особлива частина: підручн. для студ. юрид. вузів і фак. / За ред. П. С. Матишевського, С. С. Яценка, П. П. Андрушка. – К.: Ірінком Інтер, 1999. – С. 16-18.
 11. Кримінальне право. Загальна частина: [підручник] / За ред. А. С. Бєницького, В. С. Богуславського, О. О. Дудорова, Б. Г. Розовського. – К.: Істина, 2011. – 387 с.
 12. Кримінальний кодекс України: наук. практич. комент. / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін., за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Вид. 4-те, переробл. та доповн. – Харків: Право, 2010.
 13. Андрушко П. П. Джерела кримінального права України / П. П. Андрушко // Адвокат. – 2011. – № 8 (131). – С. 10-21.
 14. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 14 від 23.12.05 р. // Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах / Упоряд. П. С. Берзін. – К.: Видавничий дім «Скіф», 2010. – 392 с. – Кодекси і закони України.
 15. Дудоров О., Данилевський А. Про заміну смертної кари довічним позбавленням волі. Щодо Рішення Конституційного Суду України // Вісник прокуратури. – 2011. – № 6. – С. 74.
 16. Андрушко П. П. Джерела кримінального права України / П. П. Андрушко // Адвокат. – 2011. – № 6 (129). – С. 7-22.
 17. Андрушко П. П. Джерела кримінального права України / П. П. Андрушко // Адвокат. – 2011. – № 7 (130). – С. 13-22.
 18. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України Законом № 4651-VI від 13.04.2012 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» № 4652-VI від 13.04.2012 р. – X.: Право, 2012. – 392 с.

Рябчинская Е. П. Дополнительные основания уголовно-правовой квалификации

Аннотация. Статья посвящена анализу дополнительных оснований уголовно-правовой квалификации (квалификации преступлений). Очерчены подходы относительно выделения определенных правовых явлений как дополнительных оснований уголовно-правовой квалификации, рассмотрено соотношение таких оснований с источниками уголовного права, предложены виды обязательных и факультативных дополнительных оснований уголовно-правовой квалификации.

Ключевые слова: уголовно-правовая квалификация, дополнительные основания, акты официального толкования Конституции Украины и уголовного закона, нормативные акты других отраслей права, судебная практика, судебный прецедент, доктрина уголовного права.

Riabchynska O. Additional grounds of criminal law qualification

Summary. In a criminal law literature (scientific, educational one), dedicated to the scientific basis and problematic issues of criminal law qualification, the additional grounds of qualification are covered differently. And the problematics is less developed in comparison with main regulative grounds. Thus, the article aims to clarify and to generalize the modern approaches to the criminal law doctrine about the allocation of additional grounds of the criminal law qualification (qualification of crimes), the clarification of their content and importance for the corresponding process and correlation with the criminal law sources and criminal legislation. Given the fact that criminal law qualification is a stage of application of the law on criminal responsibility and its main regulative ground is intrinsically connected with the only one source of this law for today – with the Criminal Code of Ukraine, it is reasonable to discuss additional grounds of qualification in the context of correlation with the criminal law sources. On the basis of the conducted analysis, it is concluded that additional grounds of criminal law qualification can: be both the criminal law sources and the other legal phenomena, connected with criminal law; have both normative and non-normative nature; be both written and unwritten; be mandatory or non-mandatory (optional) and play various roles in the qualification process. It was offered to admit

the additional regulative grounds, which are sources of criminal law as mandatory additional grounds of criminal law qualification, namely: 1) other criminal law rules; 2) law-making, departmental or local regulatory legal acts of other law branches (in cases of subsidiary application of such rules); 3) acts of official interpretation of the Constitution of Ukraine and criminal law (legal views of the Constitutional Court of Ukraine – Constitutional Court's judgments) and judgments of the European Court of Human Rights, which are actually change the content of provisions of the Criminal Code or give them new official and mandatory interpretation; 4) legal views of the Supreme Court of Ukraine, contained in the judgments, accepted on the grounds and according to the procedure, defined in the sections 444 – 458 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (based on the application processing regarding the review of judgment on grounds of differential application of the same criminal

law rules in reference to the similar socially dangerous acts by the cassation court). Consequently, the additional grounds, which either are not considered as the criminal law sources, or their legal nature is still debatable, can be considered as non-mandatory (optional) additional grounds of the criminal law qualification. It is suggested to range them as follows: 1) judgments of the Plenum of Supreme Court of Ukraine; 2) court practice of national courts in general and court precedents (judgments) of Superior Specialized Civil and Criminal Court of Ukraine; 3) provisions of criminal law doctrine; 4) rules of public morality, customs, legal principles, general ideas about the law.

Key words: criminal law qualification, additional grounds, acts of official interpretation of the Constitution of Ukraine and criminal law, statutory acts of other branches of law, judicial practice, judicial precedent, criminal law doctrine.